

PÅ BETTET MOT LAGOMKULTUREN

Hon tackar nej till Skavlans inbjudan och påpekar för Maria Schottenius att DN:s kulturdel ser ut som en damtidning. Tidningar och teve måste ge mer utrymme för diskussion och debatt, menar Marianne Lindberg De Geer, som kämpar för att upprätthålla kulturens plats i det offentliga rummet.

Marianne Lindberg De Geer är en konstnär som aktivt blandar sig i kulturpolitiken och skapar debatt i samtidsfrågor. I sin konst och dramatik behandlar hon både vardagsnära frågor som nutidsmänniskan ställs inför och den existentiella belägenhet vi hamnar i genom samhällets värderingar och politik. Hennes verk har fått igång diskussioner om var gränser går för upphovsrätt, och var man drar skiljelinjen mellan konst och reklam. Nyligen skänkte hon ett porträtt av Gudrun Schyman som Obama till porträttsamlingen på Gripsholms slott för att hon tyckte det behövdes en känd feminist bland alla herrar. Allt är politik, menar hon. Vi ses på ett fik mellan Stockholms Stadsteater – där Marianne Lindberg De Geers samhällskritiska pjäs *Full speed ahead* just nu spelas – och maktens boningar: Kulturdepartementet, Finansdepartementet och Rosenbad.

Våra politikernas konstsmak och intresse för kultur inleder samtalet. Det är en fråga som engagerar Marianne Lindberg De Geer och som är högst aktuell inför höstens stundande val. Kulturpolitiken är annars en fråga som det är oroande tyst om. Men förra året ställde kulturchefen för *Helsingborgs Dagblad*, Gunnar Bergdahl, och hans redaktion en enkät till Sveriges folkvalda, 349 riksdagsledamöter och 22 statsråd, om deras största kulturupplevelser inom litteratur, konst, scen, film och musik. Undersökningen finns sammanställd i boken *Folkvald kultur*.

I Helsingborgs Dagblad gjorde du en analys av svaren som politikerna gav om sina största upplevelser inom ditt område, konsten. Vad såg du?

– Det ska fan vara samtidskonstnär var min första reaktion, säger Marianne Lindberg De Geer. Många hade missförstått frågan som löd: ”Vad är din största konstupplevelse” och svarade ”mina barns tavlor”, ”farmors bonad” eller liknande, berättade om turistupplevelser, solnedgångar och dylikt. Andra hade valt ett museum som de besökt, företrädesvis utomlands. De som glädjande nog valt ett konstnärskap hade i de flesta fall fastnat för konsthistoriens kanoniserade konstnärer som Picasso eller Chagall. Nästan ingen hade valt en särskild utställning eller ett specifikt verk.

Vad drar du för slutsatser av detta?

– Att det för konsten är nödvändigt att det är specialisterna som får avgöra vad som bör stödjas av våra gemensamma skattepengar. Pengarna till kulturen som hittills delats ut med hjälp av landets kulturelit inom olika kulturområden i Kulturrådets arbets- och referensgrupper ska nu i stället överlämnas i ”koffertar” till regionala politiker som ska göra kulturplaner för hur pengarna ska användas.

Hur ska det gå?

– Ja, det är frågan. Om man är politiker måste man intressera sig för sitt lands kultur och då borde man även intressera sig för levande konstnärer och den tid vi lever i och fått till uppgift att förvalta. Enkäten gör mig också betänksam eftersom politiker är ett snitt ur vår befolkning, därmed är enkäten en diagnos över hur kulturlivet har lyckats presentera sig för sin befolkning. Dessutom; man vet att många lokala politiker sitter i knäet på det lokala näringslivet. När Kulturrådet däremot delar ut pengar till kulturen är det en garant för att alla pengar verkligen går till kultur av hög kvalitet och inte till något annat.

Du är ju själv inte enbart konstnär utan även kulturbyråkrat, du sitter i styrelsen för Statens Kulturråd. Är inte det här med hur kulturlivet visar upp sig något som Kulturrådet och du själv också har ett ansvar för?

– Jo, och därför har enkäten blivit ett slags styrdokument för mig. Jag använder den i mitt arbete som något konstruktivt, annars blir jag bara jättedeprimerad av den. Jag tycker att det är viktigt att människor informeras om vad de får för de skattepengar de betalar in för kulturen. Kulturrådet har absolut ett ansvar för detta, vår informationsavdelning måste bli större och göra sig intressantare. Alla institutioner inom kulturvärlden måste ha folk med spetskompetens som arbetar med reklam och marknadsföring. Det måste finnas en mycket större öppenhet, vi måste ut och berätta vad vi gör. Människor ska inte behöva tro att de måste åka till andra länder och titta på Picasso för att få stora konstupplevelser. Och medborgarna måste se att konsten

Skavlan är väldigt nedlåtande mot kvinnor, och det där leendet tror jag inte ett dugg på!

är en närande verksamhet. Att någon skulle se mig som tärande gör mig rasande! På min blogg ska jag göra en lista över alla som får betalt för att jag gör en utställning, den listan blir lång.

Menar du att konstnärer också har ett ansvar att presentera sin verksamhet i medierna och att debattera i kulturpolitiska frågor?

– Ja, men ”var då någonstans?” som Ingrid Elam, ordförande i Konstnärsnämnden sa när vi satt och talade om detta. Det demokratiska samtalet håller ju på att förtvina. Jag hoppas på en ny öppenhet, att kultursidorna ska vilja härbärgera kulturdebatt i större utsträckning och att teve ska göra program om samtidskonst. Nu finns inget sådant, bara Kulturnyheterna som emellanåt kanske gör ett inslag på en minut med någon känd internationell konstnär som kommer till Magasin 3.

Du har ofta kritiserat att den ytliga underhållningen tagit över i medierna. Men ska konstnärer och författare ändå ta chansen att synas i dessa sammanhang, tycker du?

– Jag tror inte att det är rätta sättet att göra kultur intressantare. För mig är det viktigt att hålla mig utanför kultur som underhållning. Jag har tackat nej till På Spåret, Skavlan och en massa andra underhållningsprogram.

Har du tackat nej till Skavlan? Jag har läst att det är programmet som alla står i kö till att få vara med i och som ingen, inte ens skådespelarna och kulturpersonligheterna med störst integritet, lär tacka nej till.

– Jag har gett mig själv ett annat uppdrag i livet. Sen tycker jag att Skavlan är väldigt nedlåtande mot kvinnor, och det där leendet tror jag inte ett dugg på! När jag tackade nej fick de in Anna Anka istället!

Du uttrycker ofta en stark kritik genom dina konstverk och projekt. Ibland har du agerat väldigt hårt och modigt för att inte säga dumdrigt, i meningen att du tagit stora egna risker. Som till exempel listan över 1990-talets ledande konstkritiker som publicerades i *Dagens Nyheter* 1996 där du bedömer och sätter plus- och minuspoäng på deras gnällfaktor, humor och skarpsinne etcetera på samma ytliga sätt som konst, litteratur, film ofta blir betygssatt. Är du inte rädd för att du ska bli åsidosatt i offentligheten, att folk ska tycka att du är så besvärlig att du blir förbigången med tystnad?

– Nej, det är jag inte. Det finns många som gillar det jag gör också.

Få konstnärer provocerar som du. Jag tänker på det omskrivna skulpturparet i Växjö, där den ena är en avgjutning av en anorektisk kvinna som vägde 38 kilo och den andra en kvinna med stor kroppsvolym. Verket har utsatts för tre vandaliseringar där den smala skulpturen brutits av vid fötterna och numera har paret kameraövervakning dygnet runt. Var du beredd på att verket skulle utmana i så hög grad?

– Ja det var jag. Kvinnor i offentlig konst måste vara idealiserade. Gör man en skulpturgrupp med icke idealiserade kvinnor, får man räkna med reaktioner. Att sen folk ger sig på konst med våld är patetiskt. Första gången det hände var en Halloween-afton, så kanske var övergreppet inspirerat av vanlig svensk fylla.

Om några dagar öppnar din första stora retrospektiva utställning, Orientering, på Dunkers Kulturhus i Helsingborg. Hundratals verk på 900 kvadratmeter. Vad ser du som den viktigaste genomgående tematiken i din konst? Retrospektiva utställningar med kvinnliga konstnärer är ovanliga, när får vi se utställningen i Stockholm?

– Det är svårt att se själv, men ett övergripande tema skulle kunna vara att det är svårt att vara människa bland människor. Om utställningen kommer till Stockholm? Nej, det tror jag inte. Kvinnor blir ytterst sällan föremål för retrospektiva utställningar och särskilt inte i Stockholm. Jag kan bara erinra mig Marie-Louise Ekman, Lena Cronqvist och kanske några till som fått visa sig i helformat. Män däremot...

Det finns en frisk och eldfängd spontanitet och impulsivitet i ditt starka och tydliga kritiska uttryck både som konstnär och debattör. Du skrader inte orden och metoden. Man anar att du inte enbart riktar denna eld mot ämnen inom konsten, debatten och i styrelsearbetet utan också lägger dig i saker också som privatperson? I höstas skrev du till exempel ett brev till Maria Schottenius, dåvarande kulturchef på Dagens Nyheter, nämnde du i förbifarten när vi pratades vid i telefon. Vad skrev du?

– Jag förstår inte vad du menar med privatperson i det här sammanhanget? Som konstnär och samhällsmedborgare vill jag påverka. Till DN och Maria Schottenius skrev jag att det var för mycket nöje och för lite kultur och för mycket damtidningsutseende på kultursidan. Eftersom jag tycker att DN inte bara är

Från: Marianne Lindberg De Geer
Datum: Sun, 21 Mar 2010 13:35:12 +0100
Till: Madeleine Grive
Ämne: ny LISTA

Hej M!

Här har jag gjort en lista över folk jag sätter i arbete med min konst. Ibland får man höra att konstnärerna bara lever på stipendier från skattebetalarnas pengar, att vi inte bidrar. Vi tär. Nu ska jag räkna upp alla som fått jobb tack vare min verksamhet:

1. Fastighetskontoret, som hyr ut min ateljé
2. Konstnärshandeln där jag köper duk, färg och penslar
3. Järnhandeln, där jag köper mina verktyg
4. Stenhuggeriet i Xiamen, Kina som skapar mina skulpturer
5. Gjuteriet i Thailand och Sverige som gjuter mina skulpturer
6. Mac rent som hyr ut min dator
7. Fotohandlaren som framkallar mina bilder och servar min kamera
8. Filmfotografen som filmar mina videos
9. Skådespelarna som agerar i mina filmer
10. Redigeraren som redigerar mina filmer
11. Ljuddesignern som spelar in ljud till mina ljudverk
12. Ramverkstan/glasmästeriet som ramar mina bilder
13. Galleristen som säljer mina verk mot 50% i provision
14. Museicheferna
15. Intendenterna/curatorerna
16. Museiteknikerna
17. Pedagogerna
18. Fotograferna
19. Informatörerna
20. Webbarna
21. Reklambyråerna
22. Städarna
23. Transportföretagarna
24. Författarna (som skriver boken/ utställningskatalogstexten)
25. Kulturcheferna /Kulturjournalisterna
26. Medierna; teve, radio, kulturtidskrifterna
27. Universitetslärarna / konstvetenskapen
28. Bokförlagen
30. Auktionsverken/ andrahandsmarknaden

Förr så hade alla dessa lön, utom konstnären. Med MU-avtalet har det blivit något bättre för konstnärerna, men mycket återstår!

Marianne Lindberg De Geer

chefredaktörens utan även läsarens ville jag öppna för ett samtal. Inte offentligt, då hade jag skrivit en artikel. Jag skickade även en kopia av mailet till redaktionen så att medarbetarna också skulle kunna ta del av min kritik. Jag har inte fått in någon artikel där sedan dess. Så går det när man är kritisk.

Kommer det bli bättre nu med den nye kulturchefen Björn Wiman som ersätter Maria Scottenius som kulturchef på DN? Tror du att den planerade personalminskningen med 20 personer kommer att få irreparabla konsekvenser?

– Jag tycker att det är en skandal att Maria Scottenius inte stod på sin personals sida. Att hon inte vägrade gå med på nedskärningarna, ja att hon inte avgick helt enkelt. Istället snor hon åt sig en underordnad men mycket välbetald tjänst som skribent fast just skrivandet aldrig varit hennes starka sida. Från det att Arne Ruth slutade har det varit en dränering av självständiga vassa skribenter på DN:s kultursidor. Kvar har blivit de mer ointressanta och ju längre tiden har gått desto mer intetsägande har de blivit. Som jag förstått det säger alla intressanta kulturjournalister upp sig nu. En liknande uttorkning sker även på andra håll, till exempel på SVT. När människor sitter osäkert blir de rädda för att sticka ut. Branschen håller andan och resultatet blir en lagomkultur och en lagomkritik i en tid som egentligen kräver motsatsen. I stället för engagemang och mod får vi feiga redaktioner som låter räknenissarna regera.

Björn Wiman känner man ju till från *Expressen*. Han har en politisk agenda jag inte delar. Men det måste väl Bonniers göra. Det är väl därför man valt honom. Det är lustigt det där med DN:s rekrytering av personal från den tidningen. Det händer något vid överföringen. Det är en helt annan sak att leverera två sidor om dagen tillsammans med en elit av erfarna självständiga gamla rävar som kan sin kulturjournalistik. Jag tänker på sådana som Nina Lekander, Nils Schwartz och Gunilla Brodrej. I själva verket är det nog de som gör *Expressen*. Jag menar, tidningens kultursidor var ju ungefär likadana när Scottenius basade där. Eller Per Svensson. Ingen skillnad alls. Nu kommer Wiman till en tidning där man gjort sig av med hela basen. Det skapar en stämning av rädsla och osäkerhet hos de som kommer till. Inget bra läge för kritisk kulturjournalistik.

Du kan numera titulera dig dramatiker, i veckan blev du medlem i Dramatikerförbundet berättade du stolt när du kom in här på caféet. På Stockholms Stadsteater spelas nu den andra av dina pjäser som har satts upp, *Full Speed Ahead*. Det är en undergångshotad framtid du gestaltat, med människor som tror sig vara inlåsta i ett rum, som av sagt sig behovet av naturen och kulturen och som lever i tron att de är vinnarskallar medan några andra, därute, har full kontroll över situationen. Är det största hotet att människor självmant passiviseras och låter allt värdefullt rasa utför i en väldigt fart? Du har tidigare använt begrepp

pet Full Speed Ahead i en separatutställning 1996 och i ett konstverk, en gravsten med blåstrad text. Det är väldigt olika uttryck, vad finns det för koppling mellan dem och vad har gjort att du fastnat för denna mening?

– Vi har kommit att tappa tron på det gemensamma, på att vi tillsammans kan förändra något. Vi vet inte ens vad som bör göras. Full Speed Ahead bara.

För att återgå till din roll på Kulturrådet. Vad kan och vill du förändra som styrelseledamot?

– Jag har till exempel arbetat hårt med att driva igenom MU-avtalet som började gälla för ett år sen och innebär att konstnärer har rätt till ersättning när de ställer ut på museer och konsthallar. Tidigare har utställningsarrangörerna inte haft några skyldigheter gentemot konstnärerna. Till exempel när jag ställde ut på Göteborgs Konstmuseum 1994, och mitt namn exponerades med stora bokstäver över hela byggnaden utanför, fick alla som var inblandade i min utställning betalt utom jag. Tidigare kunde man kanske få en summa på 2 500 – 4 500 kronor, men man fick ingenting alls om man inte bad om det. Nu när jag har utställning på Dunkers Kulturhus får jag tack vare MU-avtalet 130 000 kronor. De flesta konstnärer vet inte om att MU-avtalet finns och många konstnärer ställer fortfarande ut gratis. Nu tänker jag ta upp konstnärernas ersättning från den privata galleriverksamheten och undersöka om det går att reglera inom den statliga kulturpolitiken. Jag skulle också gärna se ett livligt internationellt samarbete olika länders kulturråd emellan.

Hur ser dina förhoppningar ut inför 10-talet, till vilka ställer du dem?

– Både till institutionerna och det fria kulturlivet. De första är jätteviktiga för att upprätthålla det gemensamma rummet medan det är de fria aktörerna – teatergrupper som Giljotin, Moment:teater, Galeasen, flera kulturtidskrifter och många andra – som ger impulserna och föder de nya begåvningarna och som har internationell utblick.

Borde inte kulturpolitikerna vara mer generösa mot det fria kulturlivet då?

– Jo, och det är därför jag engagerar mig, för att balansen ska bli bättre. Det fria kulturlivet måste få rejält stöd från statligt håll, kulturtidskrifterna måste få ökat stöd. De är vår lunga i denna tid då kultursidorna drar ner på verksamheten. Jag hoppas att konstnärer i alla kategorier blir vassare, slutar tänka på Bukowskis, och går med i ett förbund – samt blir aktiva i kulturdebatten. De *måste* bli det – annars går det åt helvete med kulturen!